

Hoe worden centrale examens gemaakt?

In dit document schetsen we hoe een centraal examen tot stand komt en wie er zoal bij betrokken zijn. De examens Nederlands havo en vwo dienen als voorbeeld.

Het examenprogramma, de domeinen, de verdeling van de examenstof over schoolexamens en centraal examen

Om scholen en docenten duidelijkheid te geven over wat er in het voortgezet onderwijs geëxamineerd moet worden, wordt door de overheid voor elk vak een examenprogramma opgesteld. In dat examenprogramma wordt geformuleerd wat de examenkandidaten voor een bepaald vak moeten kunnen en kennen. De examenprogramma's zijn op www.examenblad.nl te vinden.

In het examenprogramma voor een bepaald vak wordt beschreven uit welke verplichte onderdelen het vak bestaat (de domeinen) en wat de bijbehorende leerdoelen ('eindtermen') zijn.

Bij Nederlands (h/v) worden de volgende onderdelen (domeinen) onderscheiden:

Mondelinge taalvaardigheid

Schrijfvaardigheid

Leesvaardigheid

Argumentatieve vaardigheid

Literatuur

Deze domeinen zijn in het examenprogramma verder uitgewerkt: bij Leesvaardigheid bijvoorbeeld worden de volgende vaardigheden genoemd, waarvan verwacht wordt dat de kandidaten ze onder de knie krijgen: *analyseren, interpreteren, beoordelen en samenvatten van teksten*. Bij Argumentatieve vaardigheden gaat het om het kunnen analyseren van een redenering en het (kritisch) kunnen beoordelen van argumentatie. Bij Schrijfvaardigheid wordt aangegeven dat de kandidaten in correct Nederlands verschillende tekstsoorten moeten kunnen schrijven, zoals een betoog en een beschouwing. Al deze vaardigheden zijn in het examenprogramma terecht gekomen omdat ze van belang worden geacht voor het voorbereiden op verdere studie en het latere leven.

In al deze onderdelen (domeinen) leggen de examenkandidaten een examen af. De resultaten van deze examens tellen mee in de bepaling van het eindcijfer op het diploma.

Sommige examens worden door de school zelf afgenomen (de schoolexamens, ook wel schoolonderzoeken of tentamens genoemd). Scholen mogen zelf weten hoe zij hun schoolexamens inrichten (mondeling of schriftelijk).

Scholen leggen hun toetsingsprogramma vast in een Programma voor Toetsing en Afsluiting (een PTA).

Naast de schoolexamens is er een landelijk centraal examen dat voor alle kandidaten gelijk is.

Sommige onderdelen van het vak Nederlands zijn meer geschikt voor centrale toetsen dan andere. Mondelinge vaardigheden bijvoorbeeld, lenen zich minder voor een centraal examen, dan schriftelijke.

Bij Nederlands h/v heeft men er voor gekozen Leesvaardigheid en Argumentatieve vaardigheden. Dat betekent niet dat de andere onderdelen intrinsiek minder belangrijk zijn of in het onderwijs minder aandacht zouden moeten krijgen. Schrijfvaardigheid bijvoorbeeld is een ook voor het vervolgonderwijs uiterst belangwekkende vaardigheid, maar scholen kunnen nu zelf kiezen in welke vorm ze een of meerdere schoolexamens schrijfvaardigheid aanbieden en dit onderdeel nauw laten aansluiten bij het door de school verzorgde onderwijs. Het domein Argumentatieve vaardigheden (onderdeel van het centraal examen) is overigens niet alleen gekoppeld aan Leesvaardigheid, maar ook aan Schrijfvaardigheid ('betogen') en aan Mondelinge vaardigheden ('discussie' en 'debat').

Het centraal examen telt voor 50% mee in de bepaling van het eindcijfer in een bepaald vak.

De ontwikkeling van de centrale examens

De centrale examens worden ontwikkeld onder toezicht en eindverantwoordelijkheid van het College voor Toetsen en Examens (CvTE). Het CvTE is ook verantwoordelijk voor de normering.

Het CvTE besteedt de constructie van de examens uit, maar houdt toezicht en blijft eindverantwoordelijk. Het CvTE stelt voor elk examen een constructieopdracht op, waarin precies is beschreven aan welke kenmerken het examen moet voldoen. Zo is precies vastgelegd uit hoeveel opgaven een examen mag bestaan en welke soort van vragen gesteld mogen worden.

In Nederland wordt de constructie van de centrale examens in het voortgezet onderwijs uitbesteed aan Cito dat ook de betrokkenheid van docenten bij de constructie garandeert.

Het CvTE laat zich vertegenwoordigen door vaststellingscommissies. Deze commissies zien gedurende het constructieproces van een examen toe op de kwaliteit en moeten hun goedkeuring geven aan het examenconcept. Elk examen heeft een vaststellingscommissie.

De vaststellingscommissies zijn bemenst door ervaren, vakinhoudelijk deskundige docenten die deels uit de vakverenigingen afkomstig zijn; de voorzitter is vaak afkomstig uit het meest nabij gelegen hoger onderwijs.

Cito ontwerpt de examens aan de hand van een door CvTE verstrekte, gedetailleerde constructieopdracht en legt deze ontwerpen ter goedkeuring voor aan de vaststellingscommissies die moeten vaststellen of aan de opdracht is voldaan.

De constructieopdrachten zijn gedetailleerd, geven nauwkeurig aan welke soorten van vragen zijn toegestaan, hoe lang het examen mag worden, hoe de verdeling is over de verschillende vaardigheden, etc.

Het ontwerpen van de examens gebeurt onder verantwoordelijkheid van een toetsdeskundige van Cito. De toetsdeskundige van Cito wordt geassisteerd door een constructiegroep. Deze constructiegroep bestaat uit ervaren docenten die bekend zijn met het examenprogramma en die vertrouwd zijn met het onderwijs aan examenkandidaten. De zittingsduur in een constructiegroep is beperkt, de samenstelling van de constructiegroep is, om al te grote binding aan één visie of methode te voorkomen, wisselend.

Om de kwaliteit van een concept-examen te verhogen wordt frequent onderzoek gedaan door Cito, met als doel te weten te komen of een examen de gewenste kwaliteit en moeilijkheidsgraad heeft en in de gegeven afdametijd maakbaar is.

Voordat een concept aan de vaststellingscommissie ter goedkeuring wordt voorgelegd, worden examens gescreend door interne en externe deskundigen, bijvoorbeeld op vakinhoudelijke juistheid, op moeilijkheidsgraad en op taalgebruik.

Cito analyseert de examenresultaten en adviseert het CvTE over de normering.

Ten tijde van de examenperiode en in de aanloop daar naartoe is er soms veel discussie over de inhoud en kwaliteit van een examen, over de relevantie en correctheid van bepaalde vragen, over de vermeende visie van opstellers van het examen etc. Voor alle vragen en opmerkingen kan men terecht bij het Examenloket (www.examenloket.nl). Aan de inbreng van de examinatoren wordt veel waarde gehecht. Cito vraagt de examinatoren jaarlijks om een beoordeling van de examens en betreft deze oordelen in de evaluaties van de examens.